

Agora si: o meu tío pintor

EVA PROL SANJURJO¹

RESUMO

A obra e a biografía de Pepe Sanjurjo Mantilla mestúranse na estampa deste artista que aos 28 anos deixa un futuro xa ben encarreirado para estudar Belas Artes en Madrid. A súa obra aparece hoxe espallada por Madrid e Galicia, en gran parte sen catalogar. Moitos alumnos do Val de Miñor lembran as súas aulas en Gondomar.

ABSTRACT

The work and biography of Pepe Sanjurjo Mantilla are mixed in the print of this artist who at the age of 28 leaves a future well underway to study Fine Arts in Madrid. His work is now scattered throughout Madrid and Galicia, largely uncatalogued. Many students from the Val de Miñor remember their classes in Gondomar.

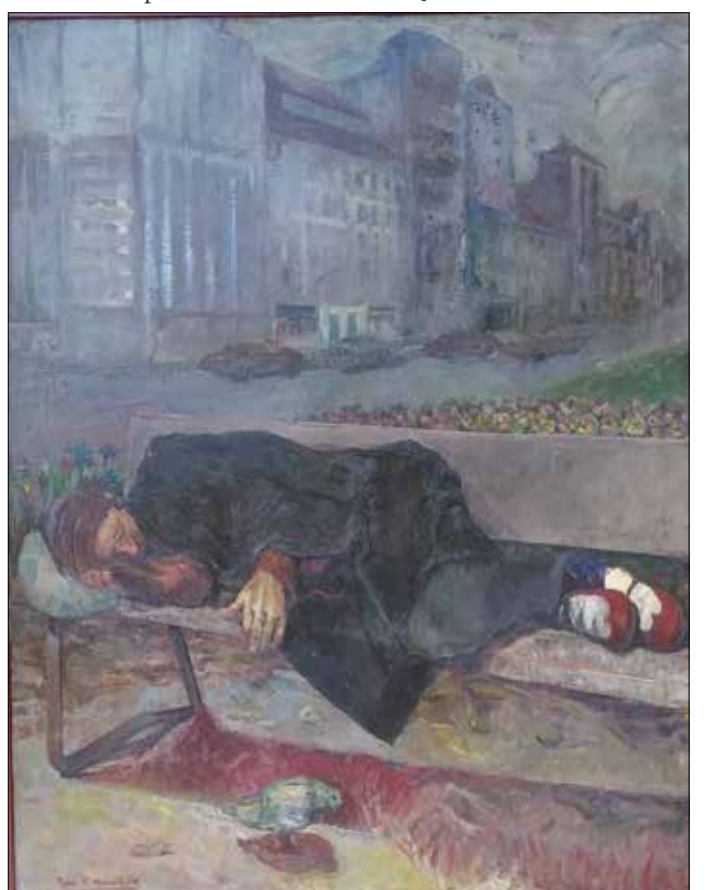
¹   eva.prol@gmail.com

Pepe Sanjurjo Mantilla nace o 24 de xullo de 1940 en Rosende (Lugo) nunha familia de nai tradicional e pai militar, dos da antiga escola, onde a letra con sangue entra.

De mozo estudou no colexio dos padres escolapios de Monforte, onde os métodos dos curas, do mesmo xeito que os do pai, foron pouco estimulantes para o escaso interese de Pepe polos estudos naquela época. Tal vez foron os cadros do Greco, de Andrea del Sarto e algúns máis de autores descoñecidos, colgados no

nobre colexio de Monforte, os que abriron a curiosidade do futuro pintor.

Cando tiña xa 28 anos, cun futuro sen problemas traballando na Renfe como técnico de organización, en contra da opinión familiar e sobre todo de seu pai, decidiu deixalo todo para estudar Belas Artes. Que loucura converterse en hippy, bohemio e artista, o mal da sociedade!

Banco.

tal vez o maio do 68 que exerceu influencia sobre el, serían os seus desexos de liberdade e poder realizar o que anhelaba. Esta decisión obrigouno a abandonar o domicilio familiar.

Cando aprobou o ingreso na Escuela de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, totalmente decidido, dirixiuse ao seu xefe de Renfe para pedir a súa liquidación. Este pediulle que quedase; que o facía xefe de organización. Pero xa era tarde, se fose días antes, quen sabe,

díxolle. Collendo a súa liquidación dunhas cantas pesetas e a pequena mochila, decide irse a vivir cunha parella amiga, Marilín e Ricardo, con quen sempre conta e poderá contar. A súa nai, que era unha boa muller e que sabía ben o que significaba non poder cumprir un soño, ás agachadas do pai, tamén o axudaba. Consegue sacar a carreira e ademais con moi boa nota.

Rematada a carreira quedará en Madrid gozando dos aires bohemios da praza de Santa Ana e rematará, xa cerca dos anos oitenta, organizando o seu futuro familiar con Amalia, unha profesora cántabra, que o levou a unhas oposicións de ensino secundario, cun destino definitivo no instituto Val Miñor de Nigrán, onde se xubilou no ano 2000 como profesor de debuxo técnico.

Quen teña que facer a biografía de Pepe Sanjurjo Mantilla non o terá fácil. Non se pode facer unha biografía completa, por non ser un tema ao que el preste dema-

Grupo de amigos.

Muller tumbada.

Escea circense.

Paco del Riego e Xulián Maure.

siada atención. Non ten anotado nada, nin fotografada a obra, nin os premios, nin as publicacións. É tanto así, que desde arredor dos 90 non quere volver expoñer nin vender. Probablemente, entendo eu, polo desencanto da arte naquela época dos 90, na que a arte empeza a converterse nunha industria. Sempre foi moi persoal e humilde coa súa obra. Como sobriña que son de Pepe Sanjurjo Mantilla, nunca fun a sobriña do pintor. Era natural, como o tío carniceiro ou o tío mecánico. Así de natural como a xente representada nos seus cadros. Xente normal, onde todos teñen a mesma importancia, non resaltando ningún por encima dos demais. Ninguén é máis ca ninguén. A súa pintura sempre foi moi honesta e non se someteu a ningunha galería, a ningunha moda, a ningún tipo de interese económico, nin de fama, aínda podendo ben facelo.

A súa xuventude en Madrid e a súa madurez no Val de Miñor son testemuñas da súa obra artística de unidade inconfundible. De mozo gañou concursos, foi artista invitado, como nos cursos de verán de Cerámicas Sargadelos en 1973, ou bolseiro na Fundación Juan March en 1976. Participa na IV Bienal Nacional de Arte de Pontevedra en agosto 1977 e non volve ata a XXI Bienal de Arte Pontevedra'90, cando xa leva

Caro Baroja.

dez anos traballando no instituto de Nigrán.

Sempre compaxinou o pintar, debuxar e dar as clases de debuxo técnico no instituto de Nigrán. A súa máxima é ter tempo para poder pintar e debuxar con liberdade. Un bo exemplo do seu talante desinteresado é o cadro do *Banco*. Resulta que unha entidade bancaria, xa hai uns anos, lle encargou un cadro. Que pintase o que quixese. E Pepe así o fixo. Pintou un cadro onde ao fondo se poden entrever unhas fachadas, unha delas do banco, e de primeiro plano outro banco onde dorme, aniñado un esmoleiro. Cos zapatos vellos, a roupa desaliñada e unha pomba peteirando no chan algunha migalla que puidese haber. As cores arrefriadas

Partida (óleo).

Partida (debuxo).

Praia.

e apagadas de tons tirando a escuros, exprésannos o frío do esmoleiro alí tombado. E a luz suave e difusa crea unha atmosfera como dun recordo na mente. Todo un cadro cheo de expresión. Actualmente o cadro colga nunha habitación que non é a do banco, quen non aceptou, para eles, tal despropósito.

Tamén dedica tempo de cando en vez a preparar algún alumno para examinarse en Belas Artes e cabe destacar cal é a primeira lección: afiar o lapis coa navalla. Importantísimo ter o material ben preparado para comezar. Probablemente isto vénlle dos seus traballos de liñas na Renfe. O lapis é ferramenta que domina á perfección, como pode verse reflectida nos seus primeiros cadros. Trata diferentes estilos e temáticas: alcanzar o realismo absoluto co claro-escuro ou encher de expresión o debuxo con trazos rápidos. Sombreado, claro-escuro, lavado, raiado, garabato...a técnica só é un medio para alcanzar o efecto que no momento el quere mostrar. Nas súas primeiras épocas predomina a temática circense, do folclore e a música. Nunha época onde non se pode dicir nada, nin facer referencia a nada, probablemente fose un tema moi suxestivo e alegre para tratar. Aínda que eses tons escuros apagados grises, negros, vermello fríos... non delataban malgaste de alegría.

Xa consolidado na súa actividade artística, cos óleos de grande, mediano e pequeno formato, conviven as clases e o diario debuxo a lapis ou bolígrafo, co que realiza retratos e miles de preciosos bosquejos. Ten un dominio absoluto do lapis, cuns poucos riscos e uns garabatos rápidos saca un rostro cheo de expresión. En Gondomar, onde

Praia.

residiu desde a súa chegada ao instituto de Nigrán, seguro que os veciños o coñecen de velo sentado nunha cafetería debuxando. Cantos deles estarán retratados nalgún dos numerosos cadernos pequenos. Son debuxos rápidos, do momento, feitos *in situ* e en acción. Ninguén posa. En Gondomar e agora no Rosende natal, que se alternan durante o ano. Todos están tan afeitos a velo alí debuxando que pasaba desapercibido. Podía plasmar así toda a naturalidade do momento. Son situacións normais do día a día, na praia, na feira, nunha cafetería.

Nos debuxos, por exemplo, dalgunha partida no bar vense retratados todos os que nela interveñen: o xogador tranquilo, o que se alporiza, o que acaba de chegar, o que só mira, o camareiro. Plasma cunhas raias todo o realismo da escena. Todos os personaxes teñen a mesma importancia desde o que está de costas ata o que estaba cabreado; creando todos eles un conxunto natural, onde o grupo de persoas xeran unha masa única, en movemento, totalmente enlazados uns con outros. E á vez cada un queda retratado individualmente, marcando a súa expresión e xesticulación. Case poderíamos escoitar o rebumbio da partida a través dos seus debuxos. Ás veces no acougo do obra-

Montaña.

Panxón.

Ponte da Ramallosa (acuarela).

Gondomar.

Amalia bebé.

doiro estes debuxos dan paso a unha nova creación artística nun lenzo que perpetúa as vivencias do pintor.

A súa obra a óleo. De diferentes formatos: pequenas paisaxes silenciosas que cunhas pinceladas rápidas e espontáneas crean unha atmosfera somnolenta que expresa a esencia do lugar. Tamén trata moito o tema do recuncho dalgunha arquitectura, unha construción antiga, unha entrada dunha casa. Son cadros silenciosos e tranquilos case coma se os tivéssemos idealizado na nosa memoria. Estas paisaxes e lugares parecen constituír o seu tempo de relaxación. Realizados tanto en óleo como en acuarela. (Acuarela, igrexa de Gondomar) Os retratos de amigos, familia ou personaxes aos que aprecia, a veces son escuros, irregulares e case caricaturescos, onde as pinceladas, cheas de cores con tendencia a ser fríos e escuros, marcan todos os seus trazos faciais (retrato dos seus fillos). Os óleos grandes, algúns deles case poderían ser murais, case sempre repletos de xente, que representan escenas cotiás do día a día. No mercado, no museo, no bar, etc. De cores frías ou arrefriadas, con tendencia a ser escuros. Paleta que utiliza habitualmente representando a rutina diaria. Cada personaxe retratado con singularidade case caricaturesca. Segundo menciona o propio artista mostra a naturalidade e normalidade da xente, unha voluminosa, outra delgada, con narices finos ou grosos. É así, onde está a beleza. Cada personaxe tan protagonista como o outro, xa sexan trinta ou tres. Non destaca nin predomina ninguén sobre ninguén. Grazas á luz suave da escena que se contrapón coa luz individual de cada un no rostro. Cheos de expresión, concentrados e pensativos, coma se cada un nos quixese contar a súa historia. Non sendo ningún o protagonista, senón a propia actividade do conxunto a que dá sentido

Mercado de Sabaris.

El hombre, la mujer en cualquier sitio (Óleo).

á escena. Son a realidade da vida, un instante de calquera lugar. Unha sociedade individualizada, pero da única forma que pasamos o tempo é en grupo. Como o individuo necesita dos outros para sobrevivir. Reflexión á que facilmente podemos chegar despois de observar detidamente os seus cadros. “O home é un ser social por natureza” frase de Aristóteles que os seus cadros tanto reflicten. (cadro do bar) Nalgún dos seus cadros fai destacar a igualdade social; así por exemplo, nun cadro no que retrata á monarquía, aldeáns e familiares propios nun mesmo lenzo.

Os seus cadros ao miralos abren a túa imaxinación ata querer indagar na vida de cada un dos seus personaxes. Obsérvase como toman protagonismo sobre o lugar onde se sitúan, sendo estes como un pano de fondo sen importancia e case irreal. O individuo e as súas circunstancias e actitude prevalece. (cadros paseando cans, cadro da cidade)

Estudo para “El hombre, la mujer en cualquier sitio”.

Escea de bar.

Sentada no bar.

A obra de Sanjurjo Mantilla está moi distribuída por Madrid e por Galicia, moita sen catalogar, agás as repetidas colaboracións no programa da Xunta de Galicia que promovía a creación artística co 1% das inversións públicas. Moitos centros escolares gardan unha obra súa debido á participación nese programa; así hai un cadro na Escola de Enxeñeiros Industriais de Vigo, na Casa da Balconada en Santiago e en varios institutos e colexios de Galicia. No 1992 un cadro del foi seleccionado para a Exposición Universal de Sevilla.

Algún día a cultura galega poderá acoller os centos de óleos e os milleiros de debuxos que se gardan no obradoiro de Pepe Sanjurjo Mantilla e descubrirá unha imaxe nova da sociedade galega onde as horas pasan e a xente acouga.

Pepe é unha persoa honesta e desinteresada, con verdadeiro amor e dedicación á súa arte. Hai que dicir que a arte de Pepe é moi social, realista e desinteresada, que relata a vida cotiá con toda naturalidade, a luz suave e a cor escura, frío e o ton lúgubre. Destaca a súa mestría na elaboración de calquera dos súas técnicas: lapis, bolígrafo, óleo, acuarela. Continúa na súa terra natal de Rosende debuxando de cote os rostros da clientela da cafetería que visita. Nos centos de folios que garda en carpetas está a convivencia dos seus paisanos día a día observada. Algúns terán a sorte de pasar aos óleos despois de idealizados na soidade do seu estudio. Agora,

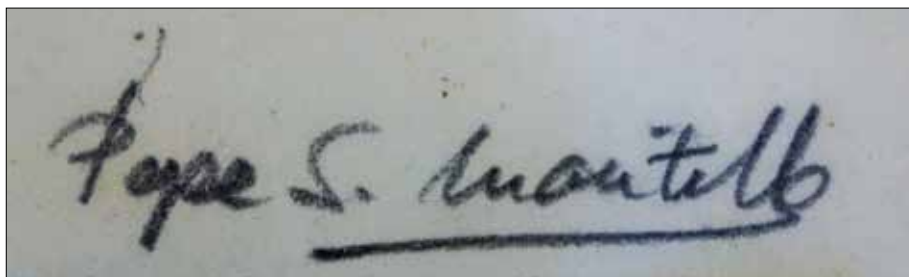

Na cidade.

neste outono de 2020, quedamos todos coa incógnita da súa evolución en tempos de COVID. Pechados bares, tascas e cafeterías, non sabemos como, pero a súa actividade seguirá sorprendéndonos.

Museo en París.

Sinatura Pepe S. Mantilla.